

УДК 378.6.016:130.2]:351.743(477)

DOI <https://doi.org/10.30970/PPS.2023.48.13>

«ФІЛОСОФІЯ КУЛЬТУРИ» ЯК ЗАСІБ МОДЕЛЮВАННЯ СВИТОГЛЯДУ МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ

Людмила Непіпенко

*Національна академія Національної гвардії України,
гуманітарний факультет, кафедра соціально-гуманітарних дисциплін
майдан Захисників України, 3, 61001, м. Харків, Україна*

Метою статті є висвітлення ролі і значущості філософії культури як продуцента моделі світогляду майбутніх офіцерів Національної гвардії України у контексті українського державотворення. Порушено методологічну проблему постнекласичної раціональності, нелінійного тлумачення особистості, необхідності світоглядних трансформацій особистості, формування нового нелінійного способу мислення людини на засадах постнекласичної парадигми, що складає підґрунтя сучасного осмислення людини у принципово нових гуманітарно-аксіологічних аспектах та перевагах. Акцентовано увагу на ефективності у постнекласичній раціональності модельного способу дослідження динамічної дуальної сутності людини, як цілісності матеріального та ідеального, єдності ціннісних настанов діяльності та моральних її виявів. Констатується, що філософія культури покликана відігравати важливу роль у здійсненні гуманістичних ідеалів людства, адже прагне досягнути ідею культури, її смисл і внутрішню форму руху, можливий стан чи ідеальний образ шляхом критичного аналізу позитивних якостей і недоліків культури у прямому зв'язку з людською суб'єктивністю. Це надає вагомому проектного евристичного потенціалу філософії культури з моделювання світогляду особистості, як ціннісно-сміслового конструкту уявлень про існуючий нелінійно організований і функціонуючий світ, як духовної адаптації в сучасному суспільстві на підставі рефлексивності, критичності мислення, самоорганізації, здатності до самоаналізу та особистісного самовибудовування. Визначено нагальну перспективу реалізації потенціалу окресленої проблеми, що полягає в розробці та подальшому впровадженні в освітню діяльність Національної академії Національної гвардії України актуальної програми курсу «Філософія культури» з необхідною практичною спрямованістю на моделювання світоглядних орієнтирів, адекватних викликам сьогодення, з метою кадрового забезпечення Національної гвардії України сучасними висококваліфікованими фахівцями. Методологічне підґрунтя дослідження склали принципи наукової об'єктивності та соціального гуманізму. У процесі підготовки статті були використані загальнонаукові методи дослідження (аналіз і синтез фактичного матеріалу, індукція, дедукція, класифікація), а також такі методи, як теоретичний аналіз джерел з проблеми; прагматичний, структурно-функціональний та діалектичний, включаючи принципи розвитку, детермінізму, взаємозв'язку та взаємодії, сходження від абстрактного до конкретного; моделювання як метод пізнання, який застосовується щодо філософсько-антропологічної проблематики.

Ключові слова: філософія культури, світогляд, модель, моделювання, моделювання світогляду.

Сьогоднішні швидкі соціально-економічні зміни, розвиток високотехнологічного інформаційного суспільства з характерним прискоренням інтенсивності інформаційних потоків, які досить важко перевірити на достовірність, стають підґрунтям негативного впливу на формування масових думок і переконань, підґрунтям маніпулювання свідомістю людей. Різноманітність існуючих філософських, релігійних, політичних концепцій пояснення культурних процесів, динаміки і протиріч сучасної цивілізації підводять особистість

до кризи світоглядної ідентифікації, зіткнення різних світоглядних ціннісно-сміслових універсумів, що утворюють суб'єктивний життєвий світ. У контексті окреслених реалій, а також політичних, культурних, релігійних трансформацій в Україні, що сьогодні відбуваються в умовах російської широкомасштабної агресії, як ніколи раніше актуалізується проблема філософсько-світоглядних смислів культурно-цивілізаційного поступу, логічних і ціннісно-сміслових основ світогляду особистості, якості і стану реальності, що сприймається нею, статусу людського «Я», відтворення смислів відношення людини до людини, людини до світу, процесів комунікації в системі «Я – Ти», «Я – Інший». У цьому аспекті вагомий проектний евристичний потенціал являє собою філософія культури своєю спрямованістю на моделювання світогляду особистості, як ціннісно-сміслового конструкту уявлень про існуючий нелінійно організований і функціонуючий світ, як духовної адаптації в сучасному суспільстві на підставі рефлексивності, критичності мислення, самоорганізації, здатності до самоаналізу та особистісного самовибудовування, що гарантує особистості вихід за межі будь-якої однотайності оцінок та дій. Адже філософія культури прагне осягнути ідею культури, її смисл і внутрішню форму руху, можливий стан чи ідеальний образ шляхом критичного аналізу позитивних якостей і недоліків культури у прямому зв'язку з людською суб'єктивністю.

Літературу з різних аспектів проблеми, що досліджується, можна умовно поділити на три групи. Першу групу складає література з сучасного розуміння самої філософії як критики, засобу експертизи та діагностики часу, інтелектуальної культури спротиву будь-якій репресивності. Ця філософія спрямована на вироблення «нового» типу раціональності, що поєднує індивідуальний та універсальний виміри, утверджує діалог як цінність [1]. До цієї групи належить й література з проблем філософії культури, філософського осмислення культури як процесу розвитку людського суспільства, співвідношення культури і цивілізації, існуючих протиріч між ними у наш час, що у вигляді «цивілізованого безкультур'я» становлять реальну загрозу існуванню людства [2; 3; 4; 5; 6]. Також до цієї групи віднесено праці з філософського переосмислення класичного розуміння поняття «особистість» та розкриття нелінійного тлумачення особистості в постнекласичній раціональності [7]; з визначальної ролі філософії у розбудові та формуванні сучасної світоглядної парадигми [8]; з пошуку філософсько-світоглядних смислів існування [9]; з проблем викладання філософії у вузі, цілей навчання філософії [10; 11].

Друга група поєднала у собі літературу, пов'язану з осмисленням світогляду, світоглядних ідеалів та цінностей, що є об'єктом пильної уваги дослідників [12; 13; 14; 15; 16; 17, с. 28-46]. При цьому світоглядна проблематика, розуміння сутності й типології світогляду, структури механізмів дії та формування світогляду й світоглядної культури особистості тлумачаться досить неоднозначно. У концептуальному плані принципове значення для розробки теми дослідження має інноваційна розвідка українського філософа В.Ф. Капіці [18]. Важливо, що методологічним підґрунтям дослідження В.Ф. Капіцією проблеми формування національних світоглядних уявлень українського суспільства в культурно-історичному процесі становлення сучасного національного світогляду визначено філософію культури, соціально-філософську і філософсько-історичну методологію. У монографії розкриваються особливості сучасних світоглядних трансформацій українського соціуму, структура і типи українського національного світогляду, етапи формування постіндустріального світогляду, розвиток соціокомунікативного світогляду суспільства культурно-інформаційного типу, сутність громадянської ідентифікації європейської і національної світоглядних систем, філософсько-практичні засади і завдання світоглядної трансформації національної освітньої сфери. У річищі вищезазначеного звертає на себе увагу монографія

Корж Г.В., Васильченко Р.В. [19], присвячена філософському осмисленню світогляду, розкриттю світоглядних трансформацій у добу глобалізації як дійсності і теоретичної проблеми, розгляду освітніх чинників і пріоритетів формування світоглядної культури у сучасних соціокультурних контекстах, історичної компетентності та національної ідентичності у світоглядному розвитку особистості.

Третю групу складає різнопланова література, пов'язана з розглядом моделювання в аспекті теми дослідження. Зокрема, застосуванню методу моделювання у наукових дослідженнях присвячена праця І.М. Кульчицького [20]; прикладання методу моделювання щодо філософсько-антропологічної проблематики у постнекласичній раціональності досліджує Л.В. Теліженко [21]; до розкриття методологічного потенціалу методу моделювання як способу формування образу людини у культурологічному контексті звернулася О.В. Овчарук [22]; Н.М. Барановська та Г.Є. Ковальський піднімають проблему сучасних ЗМІ, як важливого чинника моделювання світогляду, інформаційного інструментарію моделювання реальності світу в українському соціумі, що є виявом смислової війни проти України [23; 24]. Безпосередньо роль філософії та релігії, як особливих методологічних програм проектування майбутнього, своєрідних засобів моделювання світогляду висвітлює О. Горкуша [25]. На окрему увагу заслуговує монографія «Моделювання професійної підготовки фахівців в умовах євроінтеграційних процесів» [26]. В ній наголошується, що сучасна освіта покликана «формуванню світогляд, заснований на багатокритеріальності рішень», висвітлюється сутність використання методу моделювання в сучасних науково-педагогічних дослідженнях, модель професійної підготовки майбутніх офіцерів [26, с. 17-28, 139-155]. Проблема моделювання оптимального та збалансованого з можливостями природного довкілля світогляду українського суспільства порушує В.О. Гребенніков, акцентуючись на визначальному впливі масового світогляду на існування і розвиток людства, можливість управління через світогляд довгостроковим майбутнім окремого суспільства і світу [27]. Визначено головні засадничі принципи моделі світогляду, які мають впроваджуватись у свідомість системою виховання і навчання, – науковість, пріоритетність потенціалу людини, згладжування соціальної диференціації суспільства тощо. Проблема ролі освіти та освітньої методології соціального проектування у формуванні нового типу світогляду людини, що відповідає сучасним соціокультурним зрушенням висвітлює О.А. Шаповалова, доводячи, що саме сформованість такого світогляду і є показником якості освіти [28].

Ступінь студіювання теми, на ґрунті проведеного аналізу літератури, свідчить, що світоглядні перетворення у сучасному українському суспільстві, культурно-просторовий вимір, структура та зміст світоглядних засад українського суспільства в контексті європейського вибору країни, проблема національної світоглядної самоідентифікації на двох рівнях – загальносуспільному і окремої особистості, пошук ефективних форм роботи з моделювання і формування перспективного світогляду для нашого суспільства у контексті сучасних цивілізаційних змін залишаються важливою міждисциплінарною науково-практичною проблемою. Цей факт знайшов відображення у Стратегії розвитку вищої освіти в Україні на 2022–2032 рр., яка визначає метою вищої освіти не лише професійний, а також інтелектуальний та культурний розвиток особистості. Зауважується, що пріоритетами розвитку вищої освіти в Україні, як провайдера цінностей вільного, демократичного суспільства, є формування якісного людського капіталу, орієнтація на всебічний розвиток особистості протягом життя, створення умов для формування міжкультурної свідомості та компетентностей. Реалії сьогодення вимагають від майбутніх фахівців нарівні з професійними ще й загальних компетентностей, серед яких важливе значення надається здатності критично та системно мислити. Звідси перед закладами освіти постає завдання оновлення

змісту освіти у напрямку забезпечення потреб з розвитку інноваційного та критичного мислення [29].

Мета статті – висвітлити роль і значущість філософії культури як продуцента моделі світогляду майбутніх офіцерів Національної гвардії України у контексті українського державотворення. Навчально-методичний виклик проблеми полягає в розробці та подальшому впровадженні в освітню діяльність Національної академії Національної гвардії України актуальної програми курсу «Філософія культури», що має необхідну практичну спрямованість на моделювання світогляду, адекватного викликам сьогодення, з метою кадрового забезпечення Національної гвардії України сучасними висококваліфікованими фахівцями. Теоретичний виклик стосується осмислення сьогочасних місця і ролі проблематики філософії культури у моделюванні світогляду особистості, як ціннісно-смыслового конструкту уявлень про буття.

Світогляд, будучи смисловим, сутнісним самовизначенням людини в світі культури, одночасно являє собою функціональний компонент певної системи культури, постає як специфічно життєдіяльне духовне освоєння світу людиною, опосередковане соціально-практичною діяльністю суспільства. Відбиток світогляду простежується у всіх цінностях культури. Кожному етапу розвитку культури притаманна власна модель розуміння реальності з особливою системою образів та уявлень. Ядром світогляду особистості є не просто знання про світ, а саме самоусвідомлення свого самовизначення у навколишньому світі культури, який осмислюється з позицій перспектив цього світу для людини. Світогляд виступає підґрунтям розв'язання найважливіших проблем соціального буття, адже життєві смисли особистості, її принципи, переконання, ціннісні орієнтації, ідеали, цілі, сподівання в інтегральній цілісності й визначають ставлення людини до навколишньої дійсності. Суб'єктивна смислова цілісність культури у повсякденності та історичній ретроспективі задається системою світоглядних категорій, серед яких такі поняття сприйняття світу, як «людина», «особистість», «добро», «зло», «справедливість», «совість», «честь», «гідність», «істина», «правда», «природа», «суспільство» тощо. Будучи в кожній культурі універсальними поняттями, світоглядні категорії у своїй єдності утворюють в свідомості особистості своєрідну модель світу, через яку люди будують його образи і сприймають дійсність. Саме ці категорії слугують духовно-практичним виявом світорозуміння, задають картину, усвідомлення та осмислення навколишньої дійсності, акумулюють соціальний досвід, що транслюється й передається через покоління та засвоюється індивідом в процесі соціалізації, стають підставою подальших дій. Складаючи підґрунтя культури, світоглядні категоріальні структури наповнюються різним соціальним і культурно-історичним змістом в залежності від певних соціальних умов, створюючи у такий спосіб відповідну модель світу, визначаючи процес соціалізації в межах певної культури, цілеспрямовано формуючи у людей певне бачення і розуміння світу, цивілізаційного поступу тощо. У такий спосіб в історичному просторі й часі відбувається інтеріоризація у внутрішні настанови особистості соціально вироблених в межах певної культури уявлень про цінності, норми, ідеали, цілі, життєві смисли, практичні й пізнавальні можливості. Саме від смислової наповненості й тлумачення категоріальної системи світогляду залежатиме, що фіксуватиметься і закладатиметься в суспільній та індивідуальній свідомості, адже світоглядна інтерпретація дійсності суб'єктами певної культури постає як єдино мислима реальність.

Одним з ефективних продуцентів моделі світогляду виступає проблематика філософії культури. Поняття «модель» у філософії розуміється як «система елементів, що відтворює певні сторони, зв'язки, функції предмета дослідження», «система-репрезентант, аналіз якої слугує способом отримати інформацію про іншу систему» [20, с. 280; 21, с. 51].

За основою реалізації та утворення розрізняють матеріальні (предметні, фізичні), інформаційні (абстрактні) та змішані моделі. Інформаційні моделі, будучи теоретичним методом пізнання, являють собою теоретичний підхід до усвідомлення навколишньої дійсності, що «описують властивості та стани речей, їх взаємозв'язок із зовнішнім світом» і «відповідають поточним знанням людини про об'єкт моделювання» [20, с. 281, 283]. За галуззю застосування виокремлюють дослідницькі, науково-технічні, імітаційні, ігрові, навчальні моделі. Останні представлені наочними посібниками, навчальними програмами і т.п. [20, с. 282]. У нашому випадку філософія культури являє собою навчальну інформаційну світоглядну модель, що репрезентує філософське осягнення культури як універсального і всеосяжного феномена; проблему сутності, сенсу, впорядкованості структури, місця, ролі й призначення, умов виробництва та закономірностей існування культури крізь призму відношення до світу і людини, загальності та цілісності її окремих спеціалізованих форм [2; 3; 4; 5]. Філософія культури зосереджується на виявленні та осмисленні культурних універсалій, що поділяються практично всіма суспільствами у якості загальних базових засад існування людей, їхнього світорозуміння і загальноприйнятих категорії сприйняття світу, наявність яких простежується на всіх етапах цивілізаційного розвитку, характеризує культуру й впливає на формування картини світу. Такими універсаліями виступають загальнолюдські репрезентації цінностей, культурного досвіду, форм діяльності, що знаходять символічне віддзеркалення в психіці, ейдетичній пам'яті, образно-світоглядних конструкціях, архетипах, етимологічних цінностях мови, образах мистецтва і словесності. В межах філософії культури розробляються і осягаються різні моделі культури – *класична* (визнає культуру надіндивідуальною об'єктивною реальністю, розуміє людину творцем і суб'єктом культури, що вирішує в процесі практично-перетворюючої діяльності проблеми розвитку духовності й спрямованості цивілізаційної трансформації); *некласична* (виходить з принципу різноманіття і локальності розвитку різних типів культур, диференційованого підходу до культури нації, етносу, особистості, відкидаючи раціональні, теоретичні процедури пізнання і становлення культури; ґрунтується на її осягненні у контексті індивідуальної свідомості та повсякденного життєвого досвіду у вигляді суб'єктивної картини світу, що існує у свідомості кожної окремої людини); *постнекласична* (пов'язана з когнітивними труднощами усвідомлення сучасної соціальної дійсності з її трансформацією актуальної культури, різноманіттю культурних форм і способів трансляції, різноголосицею думок щодо осягнення; характеризується осмисленням нової культурної ситуації, обумовленої науково-технічною революцією, новими технологіями, інформатизацією, процесами глобалізації, світом віртуальності та їх наслідками, складнощами сучасного світу і процесів, що протікають у ньому; спрямованістю на побудову загальних структур і систем функціонування явищ культури на основі універсалій (розуміння обов'язку, гідності, честі, справедливості, совісті, норми, ідеалу і т.д.), що охоплюють своїм впливом усі вияви соціокультурної діяльності людини). Філософія культури у своїй стратегії продукування світоглядного знання шляхом осягнення культури, як особливої форми буття через осмислення проблемного поля сучасних виявів культури, усвідомлення сутності й наслідків її швидких і часто важко передбачуваних трансформацій та перспектив розвитку, спрямована на пошук та обґрунтування спільної загальнолюдської субстанціональної основи подальшого існування в сучасному світі. Навіть саме виокремлення філософії культури в самостійну дисципліну, що відбулось на тлі диференціації філософії у XIX–XX ст., обумовлено кардинальними змінами в культурі, що особливо відчутними стали у XX ст., та продовжують істотно впливати на всі сторони сучасного цивілізаційного розвитку, перебіг духовних, історичних, економічних, політичних, соціальних процесів. Філософія культури розвивається

й на тлі тих змін, що відбулись у філософії ХХ ст., яка відкинувши попередні претензії на виявлення універсальних законів розвитку мислення, природи, суспільства та створення завершених філософських систем, по суті зосередилась на окремих філософських проблемах, а фактично на різних виявах тієї ж самої культури – проблемах науки і техніки, мови і лінгвістики, міфу, освіти, гри тощо. У цілому, культура в її універсальності й цілісності, основних ідеях, шляхах і закономірності існування та розвитку, суспільно-історичній і духовній ціннісно-смісловій значущості, в соціальному досвіді та прогнозуванні стає предметом рефлексії філософії культури.

Виходячи з вищезазначеного та враховуючи факт дискусійного характеру і відкритості проблемного поля й предмета філософії культури, що обумовлене подальшим становленням і розвитком філософського знання про культуру, автором й була розроблена навчальна програма курсу «Філософія культури». Програма розрахована на 5 кредитів (150 годин) та складається з двох блоків змістових модулів і шістьох змістових модулів. Перший блок змістових модулів «Культура як філософська проблема» включає в себе чотири змістові модулі. Перший – «Культура як предмет філософського осмислення. Культура в системі буття», зорієнтований на знайомство з предметом, завданнями, змістом, функціями філософії культури та перспективами, які відкриває її вивчення для повсякденної та професійної діяльності. Матеріал модуля спрямований на досягнення: філософських смислів поля культури; рівнів, сфер прояву, форм взаємозв'язку культури і природи в людському бутті; етапів взаємовідносин в підсистемі «культура/суспільство», субкультур, культури у вимірі фактору влади; різноманітності зв'язків культури і людини, як створювача і продукту культури; проблеми внутрішніх, структурних, функціонально-генетичних закономірностей буття культури; феномена культурної політики в предметному полі філософії культури, культурної політики держави як фактора утвердження національної ідентичності. Другий змістовий модуль присвячено розмислам щодо будови й функціонування культури: осмисленню матеріальної предметності культури (людського тіла, технічної речі, соціальної організації); духовної та художньої предметності культури (знань, цінностей, проєктів, втілених художніх образів); аксіологічного виміру культури (проблеми цінностей в історико-філософській традиції, простору і часу цінностей; універсальних цінностей людського буття, освіти як цінності, конституційних цінностей); людини як сенсотворчої домінанти культурного горизонту, проблеми культурної соціалізації особистості, професійної культури й транскультурної компетентності. Пріоритетними питаннями обмірковування у третьому змістовому модулі «Проблема онтогенезу культури» визначені: проблема множинності й типології культур, ідея партикуляризму та універсалізму в філософії культури; традиційна і нетрадиційна культури, менталітет як глибинна характеристика культури, смислові конструкції культур Сходу й Заходу, східних і західних типів ментальностей, ціннісні домінанти духовної культури українства та росіян; культура крізь призму ідентичності, національна ідентичність і політичний режим, проблеми філософії української та російської культури, буття та історичної самоідентичності української культури, культурного підґрунтя російської національної ідеї; філософія культури інформаційного суспільства; віртуалізація культури, електронна, цифрова культура як унікальний культурно-цивілізаційний феномен, новий етап трансформації та осмислення стратегії смарт-майбутнього; формування нової людини – «людини інформаційної», кіберпростір як нове соціокультурне середовище існування людини в інформаційному суспільстві; інформаційна етика – складова ідеології інформаційного суспільства. Четвертий змістовий модуль, зосереджуючи увагу на осмисленні таких невід'ємних феноменів культури як війна і мир, зорієнтований на аналіз і розгляд: культури війни та насильства, воєнно-силового

виміру існування людства; культури нових війн – консцієнтальної, культурної, мережевих, інформаційних, смислових; меметичної війни як сучасного емерджентного рівня війни та маркера культури; концепт-ідеологеми «русского мира» як вияву смислової війни рф проти України; проблеми ролі ідентичності у проектуванні війни, сутності ресентименту й гібрису в контексті стратегії насильства, гібридної війни як війни ідентичностей; української ідентичності як об'єкта російської агресії та визначальної засади протидії їй, ідеї справедливої війни; філософського осмислення культури миру та концепції «озброєного миру», суперечностей в розумінні миру в межах двох головних парадигм сучасного стратегічного мислення та стратегічних культур – геополітичної та глобалізаційної, проблеми формування культури миру в контексті світобудови ХХІ століття.

Другий блок змістових модулів – «Комунікативна філософія. Культура як комунікація» містить у собі два змістові модулі. Перший – «Комунікації як предмет філософсько-культурологічного аналізу» присвячено соціально-філософським питанням визначення та розвитку культури як комунікації. Осмислюючи останню в якості невід'ємного елемента культури, увага акцентується на: аксіології комунікації, взаємозв'язку соціальної комунікації та цінностей; висвітленні комунікативної проблематики постмодерну; розгляді філософії символічного світу культури, семіосфери як простору культури та комунікацій – інформаційно-семіотичного (мова, символ, текст культури), знаково-комунікативного виміру культури, символізму невербальної комунікації в різних культурах, архітектурної семіотики соціокультурних і політичних ідеалів, пам'яті культури крізь призму знаково-символічної комунікативної системи. Другий змістовий модуль цього блоку «Онтологія комунікації – нові реальності» має завданням осягнення простору культури інформаційного суспільства, що розглядається у вигляді комунікативних відносин, які встановлені між багатьма його об'єктами і суб'єктами на ґрунті категорій та параметрів смислів, цілей, цінностей соціокультурного буття. Йдеться про розгляд та осмислення наступних проблем: комунікативний простір інформаційного суспільства, медіакультура – особливий тип культури інформаційного суспільства, Інтернет як явище медійної культури; нові культурні практики інформаційно-комунікативного характеру сучасного соціуму; засоби масової комунікації як культуротворчій фактор; загальна, комунікативна, інформаційна культура та інформаційний світогляд особистості в контексті розвитку сучасного медіапростору та мережевих комунікацій; комунікативний виклик мережі, дискурс і метадискурс віртуальності, Internet-соціальність, Інтернет і моральність, мережевий етикет як репрезентативний феномен культури інформаційного суспільства, вплив Інтернету на формування духовних орієнтацій особистості; інформаційне суспільство як мережево-комунікативний простір управління, комунікативні взаємодії влади та соціуму, комунікативні практики суспільної згоди; комунікативний аспект соціокультурної трансформації у сучасній Україні: націоналізація та глобалізація; корпоративні комунікації та культура як форма діалогу і соціальної регуляції, комунікативна культура майбутнього офіцера.

Розроблена автором програма курсу «Філософія культури» являє собою окрему навчальну дисципліну, що на ґрунті міжпредметної інтеграції подає теоретичний матеріал з філософського осмислення феномена культури, закономірностей її розвитку, орієнтує на цілісне сприйняття дійсності, формує науково обґрунтовану теоретичну й загальносвітоглядну картину світу, закладає умови для подальшого розвитку рефлексивного мислення, соціально-комунікативних навичок, толерантності, розуміння особливостей культурно-філософської методології та можливостей її застосування у вирішенні практично значущих смисложиттєвих завдань. Ефективність філософії культури як продуцента моделі світогляду полягає у тому, що вона, будучи рефлексією на спосіб існування та розвитку

культури, її смислів, ідей, цілепокладання, умов культурної діяльності суспільства, значущих проблем культури та буття людини в їхній взаємозумовленості й універсальності, відображає динамічну сутність культури, великомасштабні, довгострокові процеси її розвитку, спрямована на осмислення культурно-історичних явищ, якісного змісту поточного етапу еволюції культури, виявлення закономірностей їх породження, функціонування та мінливості, пошук нової якості у сучасних умовах, розкриває горизонти ризиків, можливостей та цілей подальшого розвитку. Філософія культури, звертаючись до осмислення різноманітності зв'язків людини і культури, розглядаючи людину у якості її творця і продукту в межах новітніх філософських дискурсів відкриває нові горизонти світорозуміння, націлює на усвідомлення визнання значущості особистості та сприйняття Іншого як рівнозначної до себе цінності, на продукування критичного мислення, комунікативного типу міркування, культури діалогу як сучасних цивілізаційних цінностей.

Тим самим, звернення до проблематики філософії культури, як інтегративної галузі знань, що виникла на ґрунті підсумкових результатів досліджень з багатьох дисциплін – на межі філософії, соціокультурної антропології, соціології культури, етнології, культур-психології, етнографії тощо, належить до одного з найефективніших засобів моделювання світогляду, виступає важливою складовою розвитку метапредметних компетенцій майбутніх офіцерів Національної гвардії України. Серед яких – *ціннісно-сміслові* (пов'язані з цариною світогляду, рефлексією, баченням і розумінням світу, своєї ролі та призначення, ціннісними орієнтирами, вибором цільових і смислових настанов щодо своїх дій, вчинків, ухвалення рішень); *загальнокультурні* (обумовлені знанням і розумінням особливостей розвитку національної й загальнолюдської культури, духовно-моральних засад життя людини, людства, окремих народів); *інформаційні* (зв'язані з розумінням викликів і ризиків сучасного інформаційного простору, конструктивної й деструктивної ролі мас-медіа у моделюванні світоглядних орієнтирів, бачення суспільно-політичних явищ і подій, ставлення до них; з підготовленістю до критичного сприйняття й осмислення соціокультурної інформації, формуванням навичок самостійного виокремлення важливої інформації від неважливої, фактів від домислів, захисних механізмів проти маніпулятивного інформаційного впливу, інформаційних політтехнологій, хибних стереотипів та уявлень про загальнолюдські й національні цінності, що ускладнюють процес етнічної ідентифікації й культурного самовизначення); *комунікативні* (пов'язані з усвідомленням феномену комунікації як визначального чинника соціальної та персональної реальності; уявленням про інформаційно-комунікативні образи сучасності, аксіологію комунікації в сучасному світі, комунікативні бар'єри та потенціали суспільної злагоди у взаємозв'язку з диференціацією ціннісних світів; розумінням комунікативних стратегій влади, підґрунтя яких складають ціннісні та архетипні механізми соціального контролю; знанням практик корпоративної комунікації, що формують діалогову форму соціальної регуляції); а також компетенції *особистісного* духовного та інтелектуального *самовдосконалення* і *саморозвитку*, *емоційної саморегуляції* та *самопідтримки* тощо. Виходячи з цього, впровадження в освітню діяльність НАНГУ розробленого автором навчального курсу «Філософія культури», як філософської дисципліни, що моделює світогляд, створює умови для досягнення широкого спектра метапредметних компетенцій майбутніх офіцерів, генерації освітнього результату в їхній майбутній професійній діяльності. Завдяки своєму осягненню культури в її цілісності та загальності, баченню культури як комунікації, формуванню уявлення про війну та мир як феномени культури, усвідомлення культурних витоків та паралелей російської агресії проти України тощо цей курс забезпечує: широкими можливостями застосовувати отримані знання для практичного

вирішення проблем соціокультурного характеру; розумінням антропологічних викликів, інформаційних та комунікативних процесів сучасності; здатністю організації поведінки людей в умовах сучасного розмаїття культур; володінням прийомами і методами наукової дискусії у сфері філософії культури, навичками аргументації своєї позиції з ключових культурософських проблем тощо. Відкриває широкі можливості та механізми формування національної гідності, патріотизму, почуття громадянськості, відповідальності, обов'язку, справедливості.

Проведене дослідження, зміст і подальша практична результативність роботи за програмою дисципліни «Філософія культури» відкриває перспективи для наступної експериментальної перевірки ефективності її моделюючого впливу на світогляд майбутніх офіцерів Національної гвардії України з метою науково-теоретичної та науково-практичної корекції змісту програми.

Список використаної літератури

1. Суходуб Т.Д. XX століття: дискурс осмислення філософії. *Вісник Київського національного лінгвістичного університету. Історія, економіка, філософія*. Київ, 2013. Вип. 18. С. 144-154. URL: file:///D:/Downloads/Vknl_u_ief_2013_18_23.pdf (дата звернення: 26.04.2023).
2. Кізіма В.В. Філософія культури. К.: ЦГО НАН, 1997. 19 с. URL: https://cgo.org.ua/wp-content/uploads/2017/12/08.pdf (дата звернення: 02.02.2023).
3. Моїсеєва Ф.А., Усачов В.А. Осмислення культури як процесу розвитку людського суспільства. Наука. Релігія. Суспільство. Київ, 2013. № 4. С. 70-74. URL: http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/86946/11-Moiseeva.pdf?sequence=1 (дата звернення: 28.04.2023).
4. Сислюк І.П. Філософія культури – суб'єкт-об'єктивне відображення розвитку цивілізації. *Вісник Львівського торговельно-економічного університету. Гуманітарні науки*. Львів, 2016. Вип. 14. С. 128-135. URL: http://lute.lviv.ua/fileadmin/www.lac.lviv.ua/data/DOI/2616-8510-2016-14-19.pdf (дата звернення: 02.02.2023).
5. Шабанова Ю.О. Філософія культури: підручник. Дніпро: ЛІРА, 2019. 240 с. URL: https://filosof.nmu.org.ua/ua/Філософія%20культури_ШАБАНОВА2019_финал.pdf (дата звернення: 26.04.2023).
6. Діденко Г.М. Проблема «цивілізованого безкультур'я» в сучасному суспільстві. *Вісник Київського національного лінгвістичного університету. Історія, економіка, філософія*. Київ, 2013. Вип. 18. С. 40-47. URL: file:///D:/Downloads/Vknl_u_ief_2013_18_8.pdf (дата звернення: 26.04.2023).
7. Коперльос Р.Ю. Розуміння нелінійної особистості в постнекласичній раціональності. *Актуальні проблеми філософії та соціології: Науково-практичний журнал. Національний університет «Одеська юридична академія»*. Одеса, 2022. Вип. 34. С. 9-12. URL: http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/17660/P.%20Ю.%20Коперльос.pdf?sequence=1&isAllowed=y (дата звернення: 23.04.2023).
8. Пазенок В.С. До проблеми становлення сучасної світоглядної парадигми. *Наукові записки НаУКМА. Філософія та релігієзнавство*. Київ, 2002. Т. 20. С. 10–19. URL: https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/9e3a1487-dd39-487d-86b1-541d61fa641/content (дата звернення: 23.04.2023).
9. Заєць С.М. Пошук смислів у сучасній цивілізації. *Вісник Київського національного лінгвістичного університету. Історія, економіка, філософія*. Київ, 2013. Вип. 18. С. 61-64. URL: file:///D:/Downloads/Vknl_u_ief_2013_18_11.pdf (дата звернення: 26.04.2023).

10. Бондарчук І.А. Проблема гуманітарності живого слова філософії (з досвіду спостереження за образами викладання філософії у вузах. *Вісник Київського національного лінгвістичного університету. Історія, економіка, філософія*. Київ, 2013. Вип. 18. С. 4-10. URL: file:///D:/Downloads/Vknl_u_ief_2013_18_4.pdf (дата звернення: 26.04.2023).
11. Кулик О.В. Цілі навчання філософії в США та Україні. *Гілея: науковий вісник*. Київ, 2017. Вип. 126. С. 341–346. URL: <https://philarchive.org/archive/KUL-15> (дата звернення: 26.04.2023).
12. Богданова Н.Г. Світоглядний та аксіологічний аспект культури життєтворчості особистості. *Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії*. Запоріжжя, 2015. Вип. 63. С. 116-123. URL: file:///D:/Downloads/znpgvzdia_2015_63_14.pdf (дата звернення: 26.04.2023).
13. Красільнікова О.В. Світогляд як об'єкт філософської рефлексії. *Modalități conceptuale de dezvoltare a științei moderne: colecție de lucrări științifice «ΛΟΓΟΣ» cu materiale conferinței științifice și practice internaționale (Vol. 4), 20 noiembrie 2020. București, România: Platforma europeană a științei*. URL: <https://ojs.ukrlogos.in.ua/index.php/logos/issue/view/20.11.2020/387> (дата звернення: 27.04.2023).
14. Крилова С.А. Краса світогляду в контексті філософської антропології як мета антропології. *Проблеми соціальної роботи: філософія, психологія, соціологія*. Чернігів, 2015. № 1 (5). С. 17-22. URL: file:///D:/Downloads/50488-Текст%20статті-100515-1-10-20150921.pdf (дата звернення: 26.04.2023).
15. Макутон П. Я. Світоглядні ідеали і цінності, їх місце і роль в культурі. *Актуальні проблеми духовності: зб. наук. пр. Кривий Ріг: Криворізький державний педагогічний університет*, 2002. № 4. С. 19-30. URL: <https://journal.kdpu.edu.ua/apd/issue/view/58> (дата звернення: 26.04.2023).
16. Попов В.Ю. Концепт «світогляд» в світовій та українській філософській думці. *Гілея: науковий вісник*. Київ, 2013. Вип. 77 (№10). С. 165-168. URL: file:///D:/Downloads/1383843961.pdf (дата звернення: 26.04.2023).
17. Хайрулліна Ю. О. Світоглядна культура особистості: структурно функціональний аналіз: монографія. К.: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2011. 235 с. URL: <https://msu.edu.ua/library/wp-content/uploads/2019/02/pryklady-oformlennja-bibliografichnoh-oropusu-zhidno-dstu-8302.pdf> (дата звернення: 21.04.2023).
18. Капіца В.Ф. Національна світоглядна культура. Книга 2. Кривий Ріг: Видав. центр, 2012. 564 с URL: <http://ds.knu.edu.ua:8080/jspui/bitstream/123456789/3520/1/Капіца%20В.%20Ф.%20Національна%20світоглядна%20культура.pdf> (дата звернення: 21.04.2023).
19. Корж Г.В., Васильченко Р.В. Світоглядна культура: традиції та сучасність: монографія. Харків: ФОП Панов А.М., 2020. 212 с. URL: <https://dspace.hnpu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/0d4cd090-5660-478a-a001-c7d3bac6af76/content> (дата звернення: 23.04.2023).
20. Кульчицький І.М. Концептуалізація понять «модель» та «моделювання» у наукових дослідженнях. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Інформаційні системи та мережі: збірник наукових праць*. Львів, 2015. № 829. С. 273–284. URL: https://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2018/jun/12897/19kulchickiyi_mkonceptual.pdf (дата звернення: 23.04.2023).
21. Теліженко Л.В. Моделювання як метод осмислення цілісної людини у постнекласиці. *Вчені записки Таврійського національного університету ім. В.І. Вернадського. Філософія. Культурологія. Політологія. Соціологія*. Сімферополь, 2010. Т. 23 (62). № 2. С. 51-56. URL: file:///D:/Downloads/modelyuvannya-yak-metod-osmislennya-tsilisnoyi-lyudini-u-postneklasitsi%20(1).pdf (дата звернення: 23.04.2023).

22. Овчарук О.В. Моделювання як методологічний чинник формування образу людини. *Культура і сучасність*. Київ, 2014. № 1. С. 36-41. URL: [file:///D:/Downloads/Kis_2014_1_9%20\(1\).pdf](file:///D:/Downloads/Kis_2014_1_9%20(1).pdf) (дата звернення: 23.04.2023).
23. Барановська Н.М. Сучасні ЗМІ як важливий чинник моделювання світогляду студентської молоді. *Проблеми та перспективи розвитку економіки і підприємництва та комп'ютерних технологій в Україні: збірник тез доповідей X науково-практичної конференції* (м. Львів, 31 березня - 5 квітня 2014 р.). Львів, 2014. С. 284–288. URL: <https://ena.lpnu.ua:8443/server/api/core/bitstreams/01c59648-322d-4d3f-afaf-dd7ff79528cb/content> (дата звернення: 21.04.2023).
24. Ковальський Г.Є. Інформаційний інструментарій моделювання реальності в українському соціуму: матеріали наук. конф. професорсько-викладацького складу, наукових працівників і здобувачів наукового ступеня за підсумками науково-дослідної роботи за період 2015–2016 рр., м. Вінниця, 15-18 травня 2017 р.: у 2-х т. Вінниця: ДонНУ ім. В. Стуса, 2017. Т. 2. С. 161-163. URL: [file:///D:/Downloads/4023-Текст%20статті-8082-2-10-20171010%20\(1\).pdf](file:///D:/Downloads/4023-Текст%20статті-8082-2-10-20171010%20(1).pdf) (дата звернення: 23.04.2023).
25. Горкуша О. Релігія та філософія як своєрідні засоби моделювання світогляду. Релігія в контексті суспільної свідомості. Колективна монографія. За ред. проф. А. Колодного. К.: ТОВ «НВП «Інтерсервіс», 2015. 480 с. С. 102-117. URL: <https://slovosvit.wordpress.com/2018/03/26/125/> (дата звернення: 21.04.2023).
26. Моделювання професійної підготовки фахівців в умовах євроінтеграційних процесів: монографія /за ред. С.С. Вітвицької. Житомир: Вид. О.О. Євенок, 2019. 304 с. URL: <http://eztuir.ztu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/7940/Моделювання.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (дата звернення: 27.04.2023).
27. Гребенніков В.О. Світоглядні засади існування та розвитку України. Рідна країна: світоглядний портал. 03.07.2017. URL: <https://ridna.ua/2017/07/svitohlyadni-zasady-isnuvannya-ta-rozvytku-ukrajiny/> (дата звернення: 21.04.2023).
28. Шаповалова О.А. Проектування аксіологічних орієнтирів людини: освітній вимір. *Актуальні проблеми філософії та соціології*. 2017. Вип. 16. С. 147-150. URL: <http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/11697/Shapovalova%20%D0%9E.%20A..pdf?sequence=1&isAllowed=y> (дата звернення: 23.04.2023).
29. Стратегія розвитку вищої освіти в Україні на 2022 - 2032 роки: схвалено розпорядженням Кабінету Міністрів України від 23.02.2022 р. N 286-р. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/KR220286?an=14> (дата звернення: 27.02.2023).

"PHILOSOPHY OF CULTURE" AS A MEANS OF MODELING THE WORLDVIEW OF THE FUTURE OFFICERS OF THE NATIONAL GUARD OF UKRAINE

Liudmyla Nepipenko

National Academy of the National Guard of Ukraine, Faculty of Humanities,

Department of Social and Humanitarian Sciences

Maidan Zakhysnykiv Ukrainy, 3, 61001, Kharkiv, Ukraine

The purpose of this article is to highlight the role and significance of philosophy of culture as the producer of the worldview model of the future officers of the National guard of Ukraine in the context of state-building in Ukraine. The article touches upon the methodological problem of the post-non-classical rationality, nonlinear interpretation of personality, necessity of a person's worldview transformation, formation of a new nonlinear way of thinking on the basis of the post-non-classical paradigm, which constitutes the background of the modern conceptualization of humans in the fundamentally new humanitarian and axiological aspects and advantages. The attention is focused on the effectiveness

of the modeling method of studying the dynamic dual essence of man in the post-non-classical rationality as the integrity of the material and ideal, unity of value guidelines and moral manifestations of activity. It is stated that philosophy of culture is called to play an important role in the accomplishment of humanistic ideals of mankind as it seeks to grasp the idea of culture, its meaning and inner pattern of motion, possible state or ideal shape by means of critical analysis of positive qualities and shortcomings of culture in the direct connection with human subjectivity. It endows philosophy of culture with a significant heuristic designing potential for modeling a person's worldview as an evaluative and notional construct for the conception of the existent non-linearly structured and functioning world, as a spiritual adaptation in the modern society on the basis of reflexivity, critical thinking, self-management, capability of self-analysis and personality self-building. The article determines the emergent perspective to realize the potential of the stated problem which consists in working out and further implementing into the educational activity of the National Academy of the National Guard of Ukraine the up-to-date program of the course "Philosophy of Culture" with the necessary practical orientation to modeling the worldview landmarks corresponding to the nowadays challenges, with the purpose of providing the National Guard of Ukraine with modern highly qualified specialists. Methodological background of the study includes principles of scientific objectivity and social humanism. General scientific methods were used in the process of preparing the article (analysis and synthesis of factual material, induction, deduction, classification), as well as theoretical analysis of source materials on the problem; pragmatism, structural and functional, dialectical methods, including the principle of development, determinism, interconnection and interaction, ascending from the abstract to the concrete; modeling as a cognition method applied to the philosophical and anthropological issues.

Key words: philosophy of culture, worldview, model, modeling, worldview modeling.